

60-річчя

члена-кореспондента НАН України

М.Т. КАРТЕЛЯ

---

16 грудня виповнилося 60 років відомому вченому в галузі фізичної хімії та фізико-хімічної медицини членові-кореспондентові НАН України Миколі Тимофійовичу Картелю.

М.Т. Картель народився 1948 р. у с. Гоголеві Броварського району Київської області в родині військовослужбовця. 1966 року закінчив із золотою медаллю середню школу № 2 м. Конотопа Сумської області. З 1966 р. до 1971 р. він студент хімічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, де отримав диплом із відзнакою та кваліфікацію хіміка за спеціальністю «радіаційна хімія».

Після закінчення університету Микола Тимофійович вступив до аспірантури при Інституті фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського АН УРСР (відділ радіаційної хімії, очолюваний професором А.М. Кабакчі). Саме в цій знаній установі він отримує ґрунтовну підготовку в галузі фізичної хімії, яка була необхідна для становлення справжнього вченого-дослідника.

1975 року М.Т. Картель захистив кандидатську дисертацію «Исследование особенностей радиационно-химического синтеза в адсорбированном состоянии», а наступного року нагороджений Почесною Грамотою Президії АН УРСР за найкращу наукову роботу серед молодих учених. Результати досліджень цього періоду ввійшли до колективної монографії «Радиационно-химические эффекты в поверхностном слое дисперсных окислов» (1981).

У 1979 р. постановою Президії АН УРСР групу співробітників відділу іонного обміну та адсорбції ІФХ АН УРСР на чолі з доктором хімічних наук В.В. Стрелком було переведено до Інституту загальної та неорганіч-

ної хімії АН УРСР, де на її базі створено відділ сорбції та тонкого неорганічного синтезу. У цьому відділі Микола Тимофійович працював на посаді старшого наукового співробітника, а з 1984 р. — завідувача лабораторії синтетичного вугілля та вуглецевих гемосорбентів.

Десятиріччя наукової діяльності М.Т. Картеля в ІЗНХ АН УРСР (1979–1989 рр.) було плідним і яскравим: розроблено фізико-хімічні основи синтезу високоефективних вуглецевих матеріалів, запропонованих як гемо- та ентеросорбенти і впроваджених у виробництво й лікувальну практику сотень медичних закладів колишнього СРСР. За ці роботи вченого відзначено Державною премією України в галузі науки і техніки.

Знаменною подією в становленні М.Т. Картеля як ученого був захист у 1989 р. докторської дисертації «Углеродные гемосорбенты на основе синтетических активных углей». Того ж року на базі відділу сорбції та тонкого неорганічного синтезу ІЗНХ АН УРСР створено однойменне Відділення інституту, заступником керівника якого призначено Миколу Тимофійовича. У 1991 р. постановою Ради Міністрів УРСР створено нову академічну установу — Інститут сорбції та проблем ендоекології АН УРСР на чолі з членом-кореспондентом АН УРСР В.В. Стрелком. Протягом 17 років (1991–2007 рр.) М.Т. Картель був незмінним заступником директора інституту з наукової роботи і завідувачем відділу сорбентів медичного призначення. У цей час він не тільки отримав широке визнання як учений, але й розкрив свої науково-організаційні та педагогічні здібності. До значних досягнень Миколи Тимофійовича слід віднести цикл

досліджень із синтезу, вивчення властивостей та впровадження низки комбінованих сорбентів, передусім для медицини, організацію промислової бази для випуску широкого асортименту адсорбційних матеріалів, підготовку кадрів найвищої кваліфікації. У цей період розквіту творчої діяльності він отримує звання професора, стає лауреатом Премії президентів Національних академій наук Білорусі, Молдови та України (1997 р.), його обрано членом-кореспондентом НАН України (2000 р.). З січня 2008 р. М.Т. Картель очолює Інститут хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України, а також керує відділом фізико-хімії нанопористих і нанорозмірних матеріалів Інституту.

Наукові інтереси ювіляра охоплюють широке коло питань радіаційної хімії гетерогенних систем, синтезу й дослідження сорбентів, створення та вдосконалення сорбційних технологій і засобів терапії. Учений є автором більш ніж 500 наукових праць, у тому числі 2 монографій, йому належать понад 80 авторських свідоцтв і патентів.

Наукова кар'єра М.Т. Картеля – приклад послідовного і спрямованого зростання від аспіранта до сформованого лідера великого наукового колективу, директора академічного інституту. Вона щасливо складається внаслідок притаманного йому гармонійного поєднання глибоких і актуальних наукових досліджень та цілеспрямованого впровадження на практиці одержаних результатів, плідної науково-організаційної роботи та науково-педагогічної діяльності.

Науково-організаційній роботі Микола Тимофійович відданий протягом усієї своєї діяльності. Ще молодим дослідником ІФХ АН УРСР він був заступником секретаря Комітету комсомолу з виробничої діяльності та заступником голови Ради молодих учених і спеціалістів Інституту. У 80-і роки він учений секретар Наукових рад «Гемосорбція» та «Сорбційні методи детоксикації організму» АН УРСР, а в 90-і – член Між-

відомчих рад Академії наук та МОЗ України з питань медичних сорбентів.

Упродовж 1986–1998 рр. М.Т. Картель брав активну участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у складі міжвідомчої групи спеціалістів із вивчення медико-біологічних аспектів дії радіаційного забруднення на організм ліквідаторів та киян, а також розроблення методів запобігання негативному впливу малих доз радіації на організм людей.

У роки незалежності України сфера науково-організаційної роботи вченого істотно розширилась і врізноманітнілася. Він входить до складу редакційної групи зі створення Фармакопеї України, стає членом Наукової ради НАН України «Наукові основи створення нових лікарських препаратів», кількох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій, експертної ради з технічних наук ВАК України, заступником голови, а потім і головою експертної ради з хімічних наук ВАК України, іноземним членом Наукової ради РАН з адсорбції і хроматографії, членом міжнародного товариства з адсорбції (International Adsorption Society), експертом видавництва журналів Королівського хімічного товариства Великої Британії. Крім цього, він експерт Комітету з присудження Державних премій Президента України для молодих учених, член редколегії журналу «Хімія і технологія води» й російського часопису «Эфферентная терапия» (з 2008 р. «Эфферентная и физико-химическая медицина»), відповідальний редактор Міжвідомчого збірника «Хімія, фізика та технологія поверхні», голова Наукової ради з проблеми «Хімія і технологія модифікування поверхні» НАН України.

М.Т. Картель активний учасник регулярних міжнародних форумів «Artificial Organs», «Fundamentals of Adsorption», «Carbon», «Characterization of Porous Solids» та ін., де розглядають актуальні проблеми фізико-хімії і технології адсорбентів та їх застосування в промисловості, медицині, при

розв'язанні екологічних проблем. Підтримує широкі контакти з ученими США, Японії, країн ЄС та СНД. Микола Тимофійович брав участь у роботі й керував кількома міжнародними науковими проектами ISF, INTAS, CRDF, STCU, SFP NATO. У 2005 р. він організував і провів у Києві міжнародну наукову школу НАТО «Combined and Hybrid Adsorbents: Fundamentals and Applications», а 2008 року — Всеукраїнську конференцію з міжнародною участю «Хімія, фізика та технологія наноматеріалів», присвячену 90-річчю Національної академії наук України.

Микола Тимофійович приділяє значну увагу підготовці кадрів найвищої кваліфікації, серед його учнів 10 кандидатів наук. Протягом останніх 15 років як професор-

сумісник читав лекції з базових курсів «Фізична хімія» і «Основи адсорбції» в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та спецкурсу «Хімія і технологія адсорбентів» у НТУУ «Київський політехнічний інститут».

Заслуги М.Т. Картеля в науковій та науково-організаційній діяльності відзначено Державною премією України в галузі науки і техніки, Премією президентів Національних академій Білорусі, Молдови та України, численними Грамотами Президії НАН України.

Наукова громадськість, колеги, учні й друзі сердечно вітають Миколу Тимофійовича з ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, завзяття, наснаги й натхнення в реалізації його творчих задумів.